

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

S. Francisci Xaverii E Societate Iesv Indiarvm Apostoli Novarvm Epistolarvm Libri Septem

Francisco <de Javier>

Romæ, 1667

Liber I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46129](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46129)

^I
S. FRANCISCI
X A V E R I I
SOCIETATIS IESV

INDIARVM APOSTOLI
NOVARVM EPISTOLARVM.

LIBER I.

EPISTOLA PRIMA.

*Dom: Capitaneo Aspilcueta Fratri suo
Majori. OBANVM.*

MULTIS vijs ante hos non mul-
tos retrò dies scripsi ad Te,
Domine ; gravibus me ad id
impellentibus causis, quarum
prima præcipuaque fuit offi-
cium quo Tibi obstringor,
tum pietatis veneratione coniunctæ, qua-
lem frater, vt ego sum, minor Majori & Pri-
mogenito Germano, secundum Parentum ca-
ritatem, maximam debeo ; tum grati ani-
mi

2 S. FRANCISCI XAVERII

mi propter multa magnaue beneficia quibus me affecisti ; tot profectò taliaque , vt non parùm verear , ne ijs pro merito agnoscendis rependendisque impar ad extremum deprehensus , etiam ingratus , à voluntatem ex facto æstimantibus iudicer . Hæc me sollicitudo stimulat ad omnes indagandas rationes significandi tibi sensûs atque affectûs mei , quantâ maximâ vi fidei & veri amoris possum , mutuam reddere vicem conantis , luculentis semper se indicijs proidenti caritati erga me tuæ . In quo , cum , vt non rarò evenit , votum successu destituitur , sanè commoveor : etiam subvereri me interdum cogente quadam amoris anxietate inquietâ , vt satis fideliter ac tempestivè perferantur quas multas per quoscumque istuc euntium , operæ haud parcens , literas scriptito , meæ in te observantiæ devinctissimique testes obsequij ; dum videlicet reputo quàm vastæ , eademque varijs obseptæ commerciorum impedimentis , regiones Lutetiam & Obanum interjacent . Cuiusmodi equidem obstaculo cuiquam vicissim imputo , quòd pauciores quam vellem à te mutuas recipio , non Te scilicet ab jucundissimo & desideratissimo mihi officio cessante , sed Tabella-

bell
tun
tui
Am
per
æru
com
nus
com
rum
me
nec
quò
me
tæ
sens
his
tissi
mar
qua
opu
larg
non
F. V
mè
mun
sim

NOVARVM EPIST. Lib. I. 3

bellariorum, vel fide, vel strenuitate, vel fortunâ, malè respondentibus studij erga me tui indefessæ diligentia. Nam & relatione Amicorum, & signis cæteris idoneis, planè persuasum mihi est, compati te ex animo ærumnis contentionis huius in studijs meæ, commorationisque peregrinæ; nec ferè minus domi isthic tuæ, ubi omnibus abundas commodis, sentire te labores vigiliarum mearum & difficultates quibus confictor, quàm me ipsum Lutetiæ, quo in loco rebus sæpe necessarijs egeo; non aliâ ex causâ quàm quòd Tibi optimè animato ad sublevandum me non satis distinctè sunt perspectæ minutæ ac parvæ plerumque dictu, sed eadem sensu molestissimæ, necessitates meæ. In his vna me sustentat spes à mihi comperitissimâ humanitate tuâ; certissimè autumantem fore, vt simul cognoveris quo & quanto indigeam, abundè subministres quod opus fuerit, & angustias repente meas laxes largâ effusione liberalitatis tuæ. Ante hos non multos dies egit otiosè mecum R. P. F. Vear isthinc in hanc Academiam novissimè appulsus. Is longum & mihi dulcissimum de vobis sermonem ingressus, eò sensim devênit, vt non dissimularet, delatas

A 2 ad

4 S.FRANCISCI XAVERII

ad Te à quibusdam mihi malevolis graves
de me querelas, quas etiam meo rogatu fu-
sè totas explicuit . Si dignaris mihi crede-
re sanctè affirmanti falsa ea & ex vano hau-
sta malitiosè impingi prorsùs innocenti fra-
terculo ; condolebis , scio , & facilè æsti-
mabis quàm acrem mendaces calumniæ do-
loris sensum optimè sibi conscio inusserint .
Tamen tibi verissimè confirmo ; patientius
multò tulisse me immeritam famæ propriae
jacturam , quàm molestiam ex eo rumore
tibi oblatam , de quâ distinctè referenti Pa-
tri Vear præibam animo videlicet , per me
intelligens , ex notâ mihi magnitudine amo-
ris erga me tui , fieri non posse quin hæc
improba delatio cor tibi penitus convulne-
raverit . Verùm quoniam ijdem scelerati Sy-
cophantæ hominem omnium innocentissi-
mum ac sanctissimum D. Magistrum Igna-
tium in eandem mecum criminationem in-
volvere non sunt veriti , hoc primum argu-
mentum tibi sit vitæ ipsius inculpatae mo-
rumque optimorum , quòd vltro te is susti-
net domi tuæ convenire , & hanc à me ad
id acceptam epistolam tibi privatim adito
reddere . neque enim si talis esset qualem
mendax calumniæ penicillus deformavit , ac
nisi

NOVARVM EPIST. Lib. I. 5

nisi contrâ, rectissimæ conscientiæ fiduciâ ingenti niteretur, utique committeret, ut in eorum se inermem & solum plenam potestatem daret, quos & se gravissimè læsisse meminisset, & hoc ipsis non ignoraret esse perspectum. Cæterum ut Malevolorum obtreccionibus rejectis, liquidò intelligas, Domine mi, ac Germane Major omni obfervantiâ colende, quàm insigni Dei Domini nostri beneficio mihi contigerit incidere in notitiam & familiaritatem hujus ipsius Optimi Viri D. Magistri Ignatij: Ego ex animi mei sententiâ, his velut ritè obfignatis Tabulis, religiosâ testimonij fide, profiteor; longè majora ejus extare merita in me, quàm quibus vel vitæ totius meæ addictissimis obsequijs ei satisfacere, aut aliquâ ex parte respondere queam. Nam & in difficultatibus rei familiaris, in quas me sæpe graves, ut dixi, tanta hæc à vobis distantia conjecit, ille mihi tum præfenti subministracione pecuniæ, tum cæterâ suâ suorumque Amicorum opportunissimè subvênit operâ; & quod præcipui momenti fuit, præmunivit incautam Juventutem meam adversus exitialia pericula familiaritatum cum hominibus in Hæreses prurientibus, quales

6 S. FRANCISCI XAVERII

in hâc Parisiensi Civitate multi mei æqua-
les, iidemque dotium pellacium, humanita-
tis & ingenij, specioso tectorio, labem Fidei
ac Morum insidiosè velantes, extiterunt per
hâc tempora. Horum in pestiferas amicitias
ne pro meâ inexpertâ facilitate me induens
adhærescerem, is prævertit unus, fraudum
ignotarum mihi pernicie monstrandâ; tantumque
isto beneficio à me malum arcevit, quantum
non incurrisse, vel universi mundi, si mea
potestatis esset, pretio atque impensâ rectè
redemptum arbitrarer. Hoc quàmvis solum
esset D. Magistri Ignatij erga me officium,
tale profectò est, ut non videam quam, aut
quando, dignam ipsi pro eo mercedem, aut
grati animi vicem possim exsolvere. prorsus
enim, absque illo fuisset, nunquam evita-
vissem, quin nre penitus in consuetudinem
darem Iuvenum exterius honestorum, intus
hæresi perfidiâque scatenium; prout eventa
postmodum actaque ipsorum demonstrarunt.
Obsecro igitur obtestorque Te, per necessitudinem
nostram, & eam quam meorum affectuum, votorum
ac debitorum partem amor tibi tuus in me
fraternus, ut imputes suadet, Ca operam
omni sedulitate officiorum, ne quidquam

vllâ

vllâ in parte minus quàm mihi præfenti po-
 fcentique exhiberes, opis obfequijque, Vir
 cui me fero ac fateor propter benefacta in-
 comparabilia devinctiffimum, à Te recipiat.
 Hoc poftquam ejus causâ te rogavi, illud
 tuâ ipfius adjiciam: utere opportunitate Ti-
 bi oblatâ fruendi colloquio ac familiarita-
 te hominis fapientiffimi & donis à Deo
 fingularibus ornati. Summum, experto mi-
 hi crede, ex cordatis ejus monitis ac pru-
 dentiffimis confilijs fructum animi confola-
 tionemque percipies. Aperi fidenter fi quid
 te angit ægritudinis; fi quid dubitas, propo-
 ne; audi fuadentem, confulenti obtempera:
 Probaturus experienciâ quàm non vana polli-
 cear, dum te incredibiles utilitates ex viri
 utique Deo pleni ufû convictuque haufturn
 auguror. de me idem mearumque hîc ftatu-
 rerum quàm pleniffimam potes cupere, quan-
 tamque meâ interest offerri tibi, notitiam
 communicabit: quod agenti velim ipfi, fi-
 dem eandem quam mihi coràm præfenti tri-
 bueres, habeas. nemini perfpectiora mea inti-
 ma funt. in numerato tenet omnes articulos
 privatarum mearum rationum. Quo egeam,
 quibus mihi opus à te provifis fit, me pene
 ipfo callet melius. Mox cum ejus indicio

8 S. FRANCISCI XAVERII

compertæ penuriæ meæ subvenire, quod futurum certò scio, decreveris, eodem illo quæso utaris largitionis sequestro tuæ. Non est ille quidem huc rediturus, ut à te accepta Lutetiam ad me perferat: cæterùm habet in potestate viam certam, quâ quidvis ad nos tutissimè transmittat. Dat mecum operam in hâc urbe studijs, Juvenis Almasanenensis mihi amicus, ad quem domo statis & nunquam fallentibus pensionibus necessaria pecunia pervenit. Is literas cum mandatis tractandi negotij cujusdam proficiscenti D. M. Ignatio ad Patrem suum dedit, quarum causâ reddendarum idem à Te discedens Almasanum est iturus. Committe, quæso te, proficiscenti quidquid ad me pecuniæ perlatum vis. Ille cunctam fide summâ deponet in manibus honesti Almasanenensis Civis Patris ejus mei Condiscipuli, de quo dixi, qui quâ viâ filio suo curare annui victûs mercedes solet, eadem, & pari genere monetæ, quam minimo intertrimento versuræ, pensionem à te mihi destinatam mittet. nam hoc cum ut faciat, iisdem literis ipsius filius, meo rogatu, diligenter petit. Oro etiam atque etiam ne nactus occasionem tam securæ transmissionis consensescere me diutiùs in miserâ sinas inopiâ.

In

NOVARVM EPIST. Lib. r. 9

In rebus hinc nostris domesticis nihil habeo, magnoperè nunc quidem scriptu dignum, præter fugam ex hac Academiâ Consobrini nostri, quam ut serò cognovi, curriculo insecutus sum; Puerum, si possem assequi, retracturns. Sed frustra contendi, pervolato enim velocibus equis quatuor & triginta leucarum spatio, quantum Lutetiam & Sacram Adem Dominæ nostræ *de Cleri* vulgò dictam, interjacet, reflectere iter successu desperato sum coactus. Rogo te ne omittas quam primum poteris certior me facere, ecquid fugitivus in Navarrâ comparuerit. Valde metuo ut ad bonam unquam frugem præcepta ista in sequiora indoles redeat. Quo apud nos loco Res Ecclesiastica modò sit; quorsum, inquam, erumpere jam ceperint nuper tumescentes Hæresum minæ, commodiùs & plenius coràm sermone D. Mag. Ignatij cognoscere poteris. quare de his scribere superfedo. Ad extremum Te, Domine, pariterque Dominam Sororem meam tuam Conjugem, millies, prout hinc possum, manuum carissimarum osculis venerans, precor Deum, ut ambos omni prosperitate vitæ florentis cumulatos servet fortunetque in annos plurimos, prout vestra utriusque pia & generosa

rosa

10 S. FRANCISCI XAVERII

rosa corda desiderant. Sic vovebam

Lutetiæ Parisiorum viii. kal. Apriles.

Anni nota non exprimitur in Archetypo. Sed cum aliunde certissimum sit S. Ignatium ivisse Parisijs in Hispaniam anno 1535. non est dubium quin hæc Epistola ei ad istud iter provincito data, scripta fuerit illo ipso anno Christi MDCXXXV.

Addictissimus Tibi Servus & Frater minor
Franciscus de Xavier.

EPISTOLA II.

S. IGNATIO ROMAM

Gratia & Amor Christi Domini nostri adsit semper nobis auxilio & favore. Amen.

De Sancto Paschæ accepi literas à Te perlatas in fasce ad Dominum Legatum misso, & cum ijs tantum gaudij ac consolationis, quantum non exprimo; Deus Dominus noster scit. In hac deinceps vita non aliter, credo, quam per literas congregiemur; in altera facie ad faciem cum multis amplexibus. Superest igitur vt hoc exiguo nobis reliquo tempore mortalis Exilij, crebris inuicem

Epi-

NOVARVM EPIST. Lib. I. II

Epistolis consolemur. Equidem desiderari
 hac in parte meam diligentiam non sinam.
 Persuasus enim illo tuo, quo me digredien-
 tem monuisti, sapienti dicto: Colonias Me-
 tropolibus, ut Filias Matribus, usu mutuae
 notitiae connecti oportere: planè decrevi dare
 operam, ut & Ego, & quaecumque unquam
 ubivis terrarum mecum erit nostrae Societatis
 Pars, Tibi ac Societati Romanae nunciorum
 atque officiorum commercio iungamur; sic-
 que ad vos cuncta nostra minutè ac distinctè
 referamus, vt Filiolæ solent, cum Matribus
 rationem reddunt. Egi per otium & ex ani-
 mi mei sententiâ cum D. Cardinali Invea,
 prout ea de re scriptum mihi mandatum de-
 deras. Excepit me humanissimè, offerens
 perofficiosè favorem nobis suum in omnibus
 quæ suæ potestatis forent. Bonus senex cum
 ab eo discederem amplexatus est me, osculan-
 tem manus eius. In medio eius quem cum
 illo habui sermonis abieci me in genua, &
 nomine totius Societatis osculatus ei sum ma-
 nus. Quantum ex ijs quæ mihi respondit in-
 telligo, multum ille probat nostrum proce-
 dendi modum. Dominus Legatus me tot of-
 ficijs cumulât, vt nunquam finis sit si enume-
 rare velim. nec scio quomodo inducere pos-
 sem

sem

fem in animum illa admittere, nisi cogitarem, & quasi pro certo haberem, mihi ista apud Indos nihilò minore pretio quam vitâ ipsâ rependenda. In Templo Dominae Nostrae Laureti, Dominicâ Palmarum, excepi eius Confessionem, & ei Sacram Eucharistiam ministravi. Idem præstiti multis ex eius Domo. Feci Sacrum in Sacello Dominae Nostrae, & Bonus Legatus egit, vt secum Sacram Communionem precipere intra Sanctam illam Aedem omnes sui Domestici. Postea die Paschæ iterum confitenti absolutionem, & confesso Christi corpus impertij; itemque alijs ex eius familiâ probis viris & religioni deditis. Sacerdos familiaris Domini Legati multum se istic commendat orationibus vestrum omnium. is mihi spondit, se iturum Nobiscum in Indias. Fac salutes à me Dominam Faustina Ancolinam; & dicas illi, nisi grave est: fecisse me unum sacrum pro suo & meo Vincentio, & cras aliud oblaturum pro ipsa. Præterea, certò sibi persuadeat, me numquam ipsius oblaturum: ne tum quidem cum ero in Indijs. Meo quoque nomine revoca, quæso, in memoriam D. Petro, Fratri meo carissimo, vt quemadmodum mihi promisit confessurum se peccata, & Sacram Eucharistiam percepturum

pturum, sic faciat; meque literis certiore
 reddat, an id, & quoties, præstiterit. Quod
 si velit gratificari Vincentio suo & meo; dic
 ei meo nomine, ut ignoscat illis qui occi-
 derunt eius filium; quandoquidem pro illis
 Vincentius multum orat in cælo. Hic Bono-
 niæ plus occupationis habeo in audiendis
 Confessionibus, quam nuper isthic in S. Ludo-
 vici. Omnes impensè saluto. quod singilla-
 tim quemque ac nominatim non memoro,
 non est (mihi credant verè loquenti) oblivio-
 nis culpa. Bononiâ pridie Kal. Aprilis An.
 MDXL.

Vester in Christo Frater & servus

Franciscus.

EPISTOLA III.

EIDEM.

*Gratia & Amor Christi Domini Nostri Adstet
 semper nobis auxilio & favore Amen.*

Multa & continua Christi Domini Nostri
 beneficia experti sumus toto itinere
 quo

14 S. FRANCISCI XAVERII

quo Româ in Lusitaniam venimus, in quo consumpsimus tres menses. Eo tanto tractu locorum & temporum, in tot tantisque difficultatibus ac laboribus, usum semper fuisse optimâ valetudine D. Legatum, & universam eius familiam à maximo usque ad minimum, res est unde multas laudes & gratias Christo Domino Nostro reddi par sit. maximè quòd ultra communem suum concursum, peculiarem suæ manûs protectionem adhibuit, ad Nos cunctis periculis liberandos; uti & ad inspirandam D. Legato mentem ac prudentiam continendæ tam sanctâ Disciplinâ Familiæ suæ, vt Religiosæ Communitati similior quam sæculari Domui videretur. Id ille assequebatur frequentando ipse Sacramenta Confessionis & Eucharistiæ; unde fiebat, ut famuli eius idem ultrò, illustris exempli vi tracti, facerent, tam frequenter & tanto numero, vt cum faciliè provideremus inter eundem, vix in hospitijis per loci ac temporis angustias, commoditatem affore satisfaciendi eo in genere tam multis, necesse haberem de viâ interdum deflectere, equòque desilire; ac loco idoneo captato, audiendæ parti servulorum operam præoccupare. Dum iter esset adhuc Nobis^o per Italiam, placuit Domino Nostro mirabiliter

Nu-

NOVARVM EPIST. Lib. I. 15

Numen suum ostendere in vno ex Famulis D. Legati, Comitibus nostris, illo ipso quem Romæ vidistis conceptum propositum suscipiendæ Vitæ Monasticæ suspendisse primùm legni & ignavâ morâ, ad extremum omisisse. Rivus occurrit ingens incerti vadi. ad eum tentandum suâ istum temeritate perurgente, Nos omnes reclamabamus. frustra id quidem. nihilò enim minus per dubium torrentis alveum eques ille progressus est. Non multum processerat, cum impetus ruentis amnis equi vires eluctatus, eum cum equite abripuit, spectantibus & miserantibus è ripâ cunctis Nobis: tantumque momento in spatium avexit; quanto ferè intervallo vestrum diversorium Romanum à S. Ludovici Templo distitum est. Hic dignatus est Deus Dominus Noster audire ardentes preces quas in illo spectaculo ad eum fudit servus eius D. Legatus, rogans cum suis omnibus *non sine lacrymis* pro illius infelicis salute humanitùs desperatâ. Annuit Dominus, & manifesto miraculo, presenti exitio perditum subtraxit. Gerebat is in Legati Comitatu Officium Stabulo Præfecti: qui sane cum præceps vorticibus ferretur, multò maluisset in Monasterio esse quam ubi tunc erat. Isque illum tum maximè scrupulus
ange-

angebatur, memoriam ingerens omiffæ opportunitatis, quam tunc frustra quantovis redemptam cuperet. Hoc ipse mihi fallus postea est; affirmans, minus se in tam acerbo casu consternatum horrore periculi præsentis, quam verberare conscientia acriter exprobrantis vitam inconsultè actam sine ullâ provisione mortis. Addebat, præsertim se tali articulo turbatum serâ Pœnitentiâ ingressus in Monasterium dilati, quò se à Deo vocari non dubiè senserat. Adeoque plenus his cogitationibus nobis est redditus, ut omnes ultrò admoneret ne similia peccarent. Verbis dabatur pondus vultus & frons loquentis, tam usulatum pallore ac sensu discriminis mutata, ut redire videretur ex Inferis. Sanè de pœnis quæ ibi tolerantur multa erat eius & pathetica Oratio, qualis illius foret qui esset expertus, quibus frequenter inferebat: planè ita fieri; ut qui per vitam de se ad mortem comparando non cogitarit, ei mortis necessitate ingruente, Dei meminisse non vacaret. Hi erant boni viri sermones, non hausti ex lectione, doctrinâ, vel meditatione studij; sed propria sensu experientia dictati. Non parum, hæc reputans, commoveor incuriâ simili multorum vitæ usu nobis & amicitia variè notorum

rum

rum, quos differre pariter video executionem bonarum cogitationum, sanctorumque desideriorum Deo serviendi, quibus impelli se fatentur, malèque metuo ne tempus ijs quoque tale superveniat quo tempore facere quod decreverant ardentissimè optantes, nulla ratione poterunt. Quo die Vlyssipponem pervenimus offendi Magistrum Simonem in expectatione accessus quartanæ, ea ipsa horâ statim, ut putabatur, habituri redeundi vicem. cæterum tanta eum ex adventu meo lætitiâ incessit (non minor credo quam quâ Ego ex eius aspectu amplexuque affectus sum) ut languorem discussit. nam nec eo die, nec deinceps vllum eius sensum habuit. Est autem ab appulsu huc nostro iam mensis evolutus. Itaque in plenam modo valetudinem confirmavit se, multumque in vineâ Domini, non sine uberi fructu, laborat. Magnus hic numerus Hominum est amicè ac benevolè in Nos affectorum: ac sanè tantus ut molestè feram, fieri per nimiam multitudinem non posse, vt cunctis singillatim ea nos Visitationum & Salutationum officia reddamus, quæ pro notabili ac conspicuâ dignitate plerorumque, ipsis deberemus, si ea obire per tempus liceret. Notavi etiam plurimos

B

ad

18 S. FRANCISCI XAVERII

ad bonum propensos, & Deo Domino Nostro servire cupientes, quos saluberrimum esset iuvari quibusdam Exercitijs spiritualibus, ad concipiendum Propositum statim executioni mandandi quod *de die in diem* differunt: quoniam quantumcumque festinent Homines in exequendo quod faciendum norunt, vix fugiunt quin rationem reddendam morarum habeant. quare multum attentionis adhiberi convenit ad amoliendas cunctandi causas. Huius officij plena cognitio salutare multis stimulos admovet, per quos à veterno quodam excitati sentiant; se non inventuros pacem ubi pax non est; præsertim ij qui contra omnem rationem procurant, Deum eò pertrahere quò ipsi volunt; recufantes eò ire quò à Deo Domino Nostro vocantur; sinentesque agi se scis potius ipsorum inordinatis affectibus, quam bonis desiderijs in eorum mentes diuinitùs immissis. Digni sane quibus misereamur magis, quam quisquam inuideat; quippe quos ire ac niternimus per tam acclivem abruptamque viam: & improbo conatu laboriosi ascensus nihil aliud quam præcipitij periculum, imo certum ruinæ infelicis exitium quærere. Elapsis ab adventu in hanc regiam Civitatem

nostro

nostro tribus aut quatuor diebus, accersivit
 Nos Rex. & benignissimè excepit. Erat so-
 lus in cubiculo cum Regina: ubi cum illis
 per horam, & aliquantò ampliùs, fuimus.
 Quæsierunt ex nobis multa singillatim de
 nostrâ vivendi ratione, deque casu ac modo
 quo cognoscere inter nos, & coire in So-
 cietatem contigit. tum quò spectarent nostra
 consilia prima. postremò de persecutionibus
 quas passi Romæ sumus. In quo valde illos
 delectavit cum narraretur, modus quo dete-
 cta tandem est veritas. Laudabantque quòd
 constanter ac fortiter promovissemus rem
 usque ad extremum Iudicij exitum. ac signi-
 ficabat Rex, cupere se videre sententiam
 quâ sumus absoluti. Communis hic sane
 sensus est omnium, piè ac prudenter factum
 à Nobis, quòd nullâ conditione dimoveri
 nos passi sumus ab urgendo usque ad senten-
 tiæ ultimæ prolationem litis cursu: passim-
 que tantum id commendant, ut non dissi-
 mulent sibi videri fore, ut nisi sic egissemus
 quemadmodum egimus, numquam relatari
 fuisset ex nostris ministerijs fructum ul-
 lum. Itaque finem, ut dixi, non faciunt
 prædicandæ illius nostræ constantiæ, usque
 ad sententiam, quæ veritatem denique liqui-

dam ostenderet, obfirmatè durantis. Vt ad Regem & Reginam redeam, placuit multum ipsis quod audierunt clarè de formâ ac ratione nostrarum Domuum, ministeriorumque & totius Instituti consilio ac scopo. Inter hæc Rex vocari iussit Filiam suam Dominam Infantem, & suum Filium Regni Principem, ut illos videremus. commemoravit benignissimè quot Filios & Filias sibi Dominus dedisset, quique ex illis mortui, qui superstites essent. Vterque tam Rex quam Regina summum erga nos affectum declararunt. Studiose nobis commendavit Rex eo ipso die quod primùm eum vidimus, vt confessiones audiremus nobilium Adolescentum qui in ipsius Comitatu essent. Nam ipse Mandatum edidit, vt Nobiles Iuvenes omnes qui aulam eius frequentant, octavo quoquè die peccata Confessario aperiant. In istius executionem mandati, & in eiusmodi Adolescentes, ut nos invigilarem serio iniunxit. cuius curæ suæ hanc rationem dabat. Existimare se aiebat, si à puero insueverint eius loci Adolescentuli cognoscendo venerandoque Deo, deinde cum maturuerint, viros bonos & frugi evasuros. Porrò si Nobiles quales esse debent fuerint, sine dubio plebem ad illorum Exem-

plum

plum se formaturam. quare spem restituendi mores omnium Sæcularium Regni, in Nobilium Puerorum probâ institutione verti. nec enim esse dubium, quin illius primi Ordinis conspecta Sanctitas bonam Regni partem imitatione trahat. Magnam nobis præbet Dei laudandi causam hic religiosus optimi Regis animus, & zelus in promovendâ gloriâ Dei Domini Nostri; tamque pia propensio in res omnes bonas ac sanctas. Nos omnes qui de Societate sumus plurimum illi debemus ob benignissimam in cunctos voluntatem, sive qui isthic estis, sive qui hîc degimus. Retulit mihi Legatus qui cum Rege egit postquam eum nos eramus allocuti, dixisse sibi Regem: sibi verò iucundissimum futurum, si omnes qui hactenus in Societatem nonna dedimus hîc apud se congregare ac habere possent; etiamsi in eos alendos ornandosque partem magnam suarum opum impendere oporteret. Scimus multos ex Amicis Nostris conari hîc impedire discessum in Indias nostrum; quod illis videatur, plus fructus nos hîc reportaturos ex Confessionibus, sermonibus familiaribus, tradendis Exercitijs Spiritualibus, & exhortandis cunctis ad frequentes Confessiones & Communiones; denique exercendâ

hinc simili docendi instandique diligentia eius
 qua uti in India decrevimus. Inter eos qui
 sic sentiunt est Confessarius, est & Ecclesia-
 stes Regis, cui uterque autores sunt ut nos
 hic retineat spe uberioris fructus. Diversa
 quorundam aliorum oratio est mira de pro-
 ventu ex nostra opera in Indijs sperando lo-
 quentium. Sunt autem qui hac dicunt ido-
 nei talium autores, qui multis annis in In-
 dia fuerunt. Hi animadvertisse se affirmant,
 Gentes illas optime dispositas ad suscipiendam
 Religionem Christi Domini Nostri, si eius
 Interpretes ac Magistros nanciscantur nostri
 similes, hoc est quorum procedendi modus
 tam longe ab omni specie avaritiae remotus
 sit. Itaque si istam quam hic exhibemus ab-
 stinentiam neglectumque humanorum com-
 modorum lucrique ac quaestus, illic quoque
 teneamus, sine ulla dubitatione futurum
 aiunt, ut paucis annis duo aut tria Regna
 Idololatrarum ad Christi Domini Nostri fi-
 dem conuertamus. Neque enim cunctatu-
 ros illos Populos in credendo nobis, ubi plane
 perspexerint, nihil aliud nos quaerere quam
 salutem animarum. Hac nobis a viris tali-
 bus qui in re praesente versati sint, & multis,
 ut dixi, annis in Indijs fuerint, asseverata,
 ingen-

ingentem fiduciam ingenerant fructus uber-
 rimi ad Dei Domini Nostri obsequium in-
 de colligendi. Multam hinc diligentiam po-
 nimus in conquirendis Sacerdotibus, qui so-
 lo proposito sibi premio divini obsequij &
 salutis animarum, ire in Indias nobiscum
 velint. nec in ullâ re aliâ magis hoc tem-
 pore nobis videmur infervire ac gratificari
 Domino Nostro posse, quàm in Socijs eius-
 modi nobis adiungendis. Nam si manipu-
 lum vel duodecim solum alium Sacerdotum
 congregare possemus, qui in consilij istius
 ac propositi Societatem unanimiter conspira-
 re nobiscum vellent, citra omnem dubita-
 tionem est, nos magnum operæpretium fa-
 cturos. Iamque aliqui eius generis hinc se
 nobis offerunt. Incidimus in Sacerdotem
 nobis aliàs Lutetiæ Parisiorum notum, qui
 promisit venturum se nobiscum, & usque
 ad mortem in vitæ ac ~~congruam~~ societate
 perstiturum. Illum credimus satis certum
 nobis fore. dedit enim argumenta & pigno-
 ra idonea constantis voluntatis. Est & alius
 subdiaconus, brevi Sacerdos futurus, qui se
 ad idipsum offert magnâ devotione. Præte-
 rea Doctor quidam Medicus familiariter no-
 biscum olim Parisijs versatus, promisit se

24 S. FRANCISCI XAVERII

navigaturum nobiscum in Indias, ibique
 facultate suâ medendi eatenus tantum usu-
 rum, quatenus id conducet ad iuvandas,
 & ad salutarem Creatoris sui cognitionem
 pertrahendas animas, citra ullum quæstum
 temporarium. Hoc semper maximè spe-
 ctamus, ut ij quos nobis adiungimus, ab
 omni avaritiâ alieni sint. neque id ipsum
 nobis sufficit, nisi ab omni quoque avaritiæ
 specie sint disiunctissimi: ita ut nec in no-
 bis, nec in familiaribus nostris quidquam
 conspiciatur unde suspicio oboriri cuiquam
 possit, temporalia nos potius quam spiritua-
 lia captatum ac conquistum ire. Egit Rex
 cum Episcopo nobis amico, itemque cum
 Confessario suo, de nobis ad palàm in
 Templis perorandum è sacro pulpito adhi-
 bendis. Id nos differebamus in aliquot dies,
 initium à rebus humilioribus ducere volen-
~~tes. Continuumus ergo nos,~~ nec Concio-
 rum habendarum voluntatem ostendimus;
 utcumque qui nos norunt magnam audien-
 di nostras ex Ecclesiasticis pulpitis orationes
 cupiditatem præferrent. Accersivit nos
 quadam die Rex, & post multa alia dixit
 nobis; gratum sibi fore, si concionaremur.
 Tunc sanè ad id agendum nos obtulimus
 alacri-

alacritate magnâ; non solum studio atque officio obsequendi Maieftati eius; sed etiam spe, quâ in auxilio Christi Domini Nostri fundatâ nitimur, collocandæ, Deo favente, non inutiliter operæ ad fructum animarum. Incipiemus octavo die à proxima Dominicâ, nec dubitare nos sinit de aliquo prospero successu benevolentia quam in nos præcipuam ostendunt Cives huius Urbis. quod etiam atque etiam Dominum nostrum oramus, hoc est: *ut augeat eorum fidem qui de nobis aliquam expectationem habent.* Atque hanc ipsam opinionem quæ de nobis hîc prospera percerebuit, speramus occasionem daturam Deo Domino Nostro, pro eius summâ, cui unicè confidimus, bonitate, si minus nostrâ, saltem huius Populi tantam ad nos audiendos fidem & devotionem ostendentis, causâ, dandi nobis scientiam & gratiam, *ut possimus consolari eos, & quæ vel necessaria vel utilia sunt ad animarum salutem dicere.* Vlyssipone v. Nonas Iulij Anno MDXL.

Omnibus Vobis in Christo Carissimis

Franciscus .

EPI-

EPISTOLA IV.

E I D E M.

*Gratia & Amor Christi Domini Nostri
adsit semper nobis auxilio &
favore. Amen.*

Postquam scripsi valde prolixè de rebus
quæ hîc geruntur, offerunt se aliqua quæ
tunc exciderant. inter quæ hæc sunt: Si
Breve quod tangit totam Societatem expeditum est, mitte hîc, oro Te, eius exemplum. Nam Rex & qui nos hic amant, libenter id videbunt, uti & sententiam quam pronuntiavit Prætor dum nos absolvit. Rex petijt Exercitia cum desiderio illa videndi. Si exemplum eorum è correctis videretur Tibi etiam mittere, gratissimum id foret Maiestati eius. Enimvero Magnus ille Princeps valde benè affectus est erga totam Societatem: & videtur nihil non obsequij à Nobis ei deberi, pro ingenti amore quo nos prosequitur. Binas à Te literas accepi, utraque perbreves; alteras scriptas vi. Idus Iunij, alteras Kalendis Maij. Domino Legato per-
gra-

NOVARVM EPIST. Lib. I. 27

gratum erit accipere à Te aliquam Epistola-
 lam . quas ad eum dedisti , perlatas ipsi dunt
 esset in itinere Roma huc , vix credas quan-
 tâ curâ conseruet . Si non posses scribere ,
 fac ut quas Epistolas scribit Strada possimus
 ei ostendere . Hoc ipso temporis puncto ac-
 cingimus Nos ad danda Exercitia duobus
 Licentiatis in Theologiâ , quorum unus est
 valde celebris Concionator , alter Pædago-
 gus Fratris Regis , Infantis nimirum Domi-
 ni Henrici . Procuramus etiam ab alijs per-
 sonis non vulgaribus ea desiderari ; persua-
 si , quò maiori desiderio ea appetierint , eò
 plus ex ijs utilitatis percepturos . Est unde
 laudetur Deus Dominus Noster dum vide-
 mus hic multos sancta Confessionis & Com-
 munionis Sacramenta frequentantes . Sta-
 tue-sis quid tibi videatur de Francisco Stra-
 da : ecquid placeat mittere eum in Acade-
 miam Conimbricensem . Nam ibi nec illi ,
 nec alijs deerunt necessaria ad eorum stu-
 dia ; quantum sperare licet ex eo quod qui
 illic degunt valde benè inclinati sunt ad res
 omnes pias & bonas . quare non dubita-
 mus quin brevi in istâ Vniuersitate Colle-
 gium quoddam Nostrorum instituat . Nos
 opportuno tempore non omittemus agere
 cum

28 S.FRANCISCI XAVERII

cum Rege de excitando Convictu Studioforum . ad quod, opus esset doceri nos quæ tua mens sit circa formam institutionis eius, modumque in ea procedendi ; tum de eo qui isti Congregationi præfaturus est ; quæque Sodales disciplinâ teneri debent *ut crescant magis in Spiritu quam in literis* : ut cum alloquemur Regem, ei exponamus vivendi modum quem observaturi sint qui in nostris Collegijs operam literis dabunt . quo de toto argumento, scribi à Te ad nos fusè pervelim . Non apparet obstitutum quidquam quominus illic ædificetur Domus excipiendis Magistris & Scholaribus ; imo & aliæ Domûs Instituti nostri . Multùm libenter qui hîc sunt facerent nobis Domos, si adessent qui eas incolerent . Episcopus Amicus noster dixit nobis : Regem nondum plane constituisse an missurus Nos in Indias sit : quòd illi videatur : nos hîc non minus servituros Domino Nostro quam illic . Institerunt duo Episcopi quorum contraria sententia est, nos nullâ ratione detineri in his locis debere ; sed mitti in Indias : quòd futurum existiment ut aliqui Reges convertantur . Nos semper intenti sumus adiungendis nobis socijs : & credo non de-
futu-

futuros, prout se res sensim procedendo aperiunt. Si hinc remaneamus fundabimus aliquas Domos. Facilius reperientur qui aggregentur nobis ad hinc manendum, quam ad illud eundem. Si tamen iuerimus; & Deus Dominus Noster annuerit nobis aliquot annos vitæ, instituemus cum auxilio eiusdem Dei aliquas Domos inter Indos & Æthiopas. Si Breve quod tangit totam Societatem non est adhuc expeditum, tamen da, quæso Te, operam ut nobis detur facultas ædificandi Domos nostræ Professionis inter Infideles. Sive autem hinc hærebimus, sive navigabimus ad Indos, per Amorem & obsequium Dei Domini Nostri obsecro Te, scribe ad nos modum & ordinem quem observare debemus in aggregandis socijs, idque *multum ad longum*; quandoquidem clarè perspicias exiguitatem nostri Talenti. unde nisi nos adiuves, ob nostram imperitiam negotiandi, omittetur occasio promovendi maius obsequium Dei Domini Nostri. Vale. Vlyssippone VII. Kal. Augusti.

Annus & subscribeio deerant autographo, recisa à quodam, ut apparet.

EPI-

EPISTOLA V.

DOCTORI MARTINO AZPILCVETÆ
NAVARRO .*Multum Reverende Domine .*

EX quo in hâc Civitate sum binas à Te literas accepi *amoris & pietatis erga me plenas* . Christus Dominus Noster , cuius amore motus es ad mihi scribendum , æquam tantæ isti Caritati & benignæ in me voluntati mercedem reddat ; quando Ego , vel si cupiam , nequeo exolvere me hoc debito ; nec satis vicissim respondere eximiae tuæ in me immerentem & inopem benevolentiae . quare agnoscens & confitens ãebilitatem in hâc parte meam : ac *per Dei clementiam* cuius singulare donum est seipsum nosse , intelligens *quam inutilis ad omnia sim* post aliquem mei quoad possem explendi officij conatum , *studui spem omnem & fiduciam meam in Deo ponere* , videns me nemini posse æquam gratiam referre . & hoc me plurimum solatur , quòd potens est Deus sanctæ Animæ tuæ & similibus retributionem amplissimam pro me dare .

NOVARVM EPIST. Lib. I. 31

dare. quod de meis rebus; ac *praesertim de
mea vita instituto* praete fers velle cognosce-
re, gauderem equidem offerri nobis occa-
sionem mutui congressus. Nemo enim me
paratior est ad omnia quae in hoc genere
scire aues Tibi plenissime communicanda.
Nec despero fore ut Deus mihi Dominus
noster, inter multas quibus me divina eius
Maestas benignissime cumulat quotidie gra-
tias, hanc quoque adiungat eximiam, vi-
dendi semel in hac vita, & per otium allo-
quendi Te, priusquam cum meo Socio in In-
dias solvamus. Tunc sane licebit plenissi-
mam ex me coram audire rationem om-
nium eorum de quibus per tuas literas in-
terrogas. tam multa enim illa sunt, ut
scripto id fieri commodè nequeat. Ad id quod
Epistola tua adiungit: *multa pro Hominum
consuetudine de nostro Instituto dici*: hoc tan-
tum in praesens repono: *parum refert, Do-
ctor egregie, ab Hominibus iudicari; praeser-
tim ab ijs qui prius iudicant, quam intelligent*.
Qui has Tibi à me reddet Blasius Lopez in
clientelam atque in disciplinam transcribi
tuam peroptat. Hunc Ego amo plurimum
mei vicissim amantem; & pro eâ necessitu-
dine Te rogo, ut *si preces meae apud te quid-
piam*

*piam possunt (possunt autem multum per Tuam
 Humanitatem) excipias benignè, me traden-
 te ac commendante, prolixum istud eius
 erga Te studium, quod offert; maiorem in-
 modum cupiens, & vt Patrono Tibi obse-
 qui; & vt Magistro dare operam. Scribe
 igitur illum, quæso Te, in numero tuorum;
 in quo præterquam rem Deo Domino Nostro
 vt spero, gratam, & haud dubiè Te dignam
 feceris; etiam singularem à me gratiam ini-
 bis. Obstringes, inquam, me Tibi magno &
 peculiari beneficio, si curare bonum hunc
 Iuvenem, & in studijs literarum dirigere ac
 iuvare dignaberis, sic animo & studio para-
 tum, ut adolescentiam suam meditationi do-
 ctrinarum, quibus Tu excellis, certum ha-
 beat impendere. Reputare Te convenit,
 quantum Deo debeas, qui Te isto eximio Ta-
 lento insignis eruditionis locupletavit; non
 utique ad tuum unius fructum; sed ut multis
 profis. Deus Dominus Noster nostræ pariter
 amborum semper custodiæ invigilet. Amen.
 Vlyssipone iv. Kal. Octobris Anno MDXL.*

Tuus in Christo quoadusque vixerit,

*Franciscus de Xavier . . .
 EPI-*

EPISTOLA VI.

PP. IGNATIO DE LOYOLA

ET PETRO CODACIO ROMAM.

*Gratia & Amor Christi Domini Nostri ad se
nobis semper auxilio & favore.
Amen.*

HOs raptim deproperare versus cogimur
procincto & multum festinante Cur-
fore. Paucis igitur sic habetote: Benè va-
lere nos & crescere. Iam sex numero hic
sumus; omnes ex notis nobis Lutetiæ Pari-
siorum, præter duos, Paulum videlicet &
Emmanuelem de Sancta Clara. Domino enim
nostro placuit in tantum fortunare vota &
conatus nostros, hisce nobis sociandis adiu-
toribus ad celebrandum nomen eius inter
Gentes quæ ipsum non noverunt. Imputa-
mus celesti favori quem vos isthinc conci-
lietis nobis, fructum qui hic existit ex no-
stris ministerijs; longè superior facultate,
scientiâ, intelligentiâque nostris. Tam-
multi, ijque præstantis dignitatis ad nos
C acce-

accedunt aperiendæ causâ, per sacram confessionem, conscientiæ, ut tempus desit quo cunctis satisfaciamus. Dominus Princeps Henricus summus Inquisitor Regni huius, & Regis Frater, sapius commendavit nobis, ut curam susciperemus eorum in spiritu iuandorum qui Sacræ Inquisitionis custodiâ tenentur. Hos itaque quotidie adimus; damusque operam ut intelligant, quanto Dei beneficio in eo Pœnitentiæ Gymnasio exercentur. Ad eos simul cunctos exhortationem habemus semel quovis die: tradimusque Exercitia primæ Hebdomadæ, magno ipsorum solatio & fructu. Multi ex illis dicunt nobis, agnoscere se singularem in ipsos Dei gratiam, quod operâ nostrâ primùm audiant plurima scitu necessaria ad salutem animarum suarum. Ante hos paucos dies misimus ad vos literas Regis ad Pontificem & ad Oratorem in Vrbe suum, quibus commendat res nostræ Societatis ut suas proprias. Ad commendatitias eius generis in hâc Aulâ impetrandas, iam non egemus interpositione ullius: per nos ipsi sufficimus. Nunc quoque Rex, nisi esset in gravi luctu ob mortem Principis Eduardi, scripsisset iterùm ad Sanctissimum Dominum & ad Cardinalem.

SS. Qua-

SS. Quatuor Coronatorum, aliosque quorum
 isthic favor necessarius aut utilis rebus no-
 stris est. Verum ita, ut dixi, obrutus do-
 lore ac consternatus est acerbo funere Prin-
 cipis sui Fratris, ut domi clausus neminem
 admittat; & tristi iustitio negotia pendeant.
 Concedendum pio mœrori iustum spatium
 est. Vbi resederit post paucos dies exorabi-
 mus ab optimo Rege literas quàm voletis
 multas ad quoscumque designabitis. Quidam
 qui studiorum cursum Parisijs confecit, vi-
 tæ Societatem nobiscum iniit. Nomen ei,
 Magister Consalvus Mederes. Nondum est
 Ordinibus initiatus. Per Dei Domini No-
 stri obsequium oramus, impetrate & mitti-
 te Rescriptum Pontificium cuius vi, extra
 consueta tempora, tribus diebus festis pro-
 moveri per solitos gradus ad Sacerdotium
 ritè possit; ut Sacretur Presbyter antequam
 solvamus in Indiam. Opus etiam esset im-
 petrari Privilegium sex Clericis arbitrato no-
 stro communicabile, utendi Breviario novo.
 Ea res usum haberet nonnullum ad faciliùs
 alliciendos quosdam ut nos in Indias sequi
 vellent. Per Domini Nostri amorem vos
 obtestamur, curate quam celerrimè perfer-
 ri ad nos Breue quo dirigimur in Indias.

C 2

Nam

Nam tempus eò solvendi instat. Magna no-
 spes tenet fructûs uberis ex illâ nostrâ navi-
 gatione secuturi. Facite, oramus vos, quan-
 primùm sciamus, quid nos oporteat confi-
 tuere de ijs, qui aut Parisijs fuerunt studio-
 rum causâ, aut eò ituri sunt. Respondeat
 etiam distinctè ad ea quæ scripsimus de Stra-
 da; deque consilio excitandi Contubernii
 Scholarium nostrorum in Conimbricentium
 Academia. Nam ad id, & pia eius gene-
 ris opera prouidè hîc paratumque habemus
 favorem Procerum, & liberalitatem Locum-
 pletum. Docete igitur citò nos, quid cir-
 ca hæc decreveritis, ut prout iusseritis effi-
 cere conemur quod videbitur *magis expedi-
 re ad laudem Dei*. Rapit chartam è mani-
 bus Veredarius moras increpans. Ergo quod
 hætenus hic scripsi, sit instat Epistolæ com-
 munis mecum Magistro Simoni: huius autem
 communis item utrique, subscriptio, quasi si-
 gilli vicem præstet. xi. Kal. Novembris An-
 no MDXL.

Vtriusque nomine, Magister Simon.

EPI-

EPISTOLA VII.

Carissimis Nostris in Christo Domino Nostro
Fratribus D. Ignatio & D. Ioanni Codurio.
Romam.

*Gratia & amor Christi Domini nostri adsit
semper nobis auxilio & fa-
vore. Amen.*

Accepimus desideratissimas nobis literas
vestras tanto fructu nostrorum animo-
rum quantum offerre Filijs debueret Felices de
Matre nuncijs. Cognovimus per eas videli-
cet de Salute ac statu prospero Societatis uni-
versæ; de occupationibus pijs ac sanctis in-
quas vos isthic totos impenditis; de ædificijs
duplicis generis spiritualibus & materialibus
quæ fundatis & struitis, presentibus unâ Po-
sterisque consulentes, quò utrique pariter in-
structi necessarijs subsidijs *ad laborandum in
vineâ Domini* provehere promovereque ad fi-
nem optatum possint, id quod cum spe ma-
ximâ Deo Domino nostro insigniter gratifi-
candi ductum inchoatum est. Dignetur uti-
nam Dominus noster adjuvare nos quoque

C 3

absen-

*absentes tantum corpore, licet presentes animi
 nunquam magis quam nunc, ut imitemur vos,*
 quando nobis quoque viam monstravit infer-
 viendi Christo Domino Nostro. Hinc qua-
 nosse vos juvet hac habemus: Rex quod im-
 pensè probet nostrum procedendi modum,
 & quod experientiâ spiritualis fructus ex no-
 stris jam ministerijs extantis, in spem excite-
 tur profectus animorum uberioris si tales mul-
 tiplicentur Operarij, decrevit fundare unum
 Collegium; unamque item domum Nostro-
 rum, hoc est Societatis Iesu. His ædificandis
 remanent hic tres, Magister Simon, Magister
 Gonzalus, & alter Sacerdos Iuris Canonici
 peritus. Multi alij se in dies produnt, offe-
 runtque ad Societatem ineundam. Porrò non
 perfunctorium aut nutans hoc propositum
 Regis est istarum Domuum excitandarum; sed
 fixum vehemensque, quoties ex aliquo jam
 tempore illum adivimus, illam suam ultrò
 professus voluntatem est, sermonem hujusmo-
 di primus inferens, nullâ præviâ suggestione
 nostrâ, aut Amicorum ques rogaverimus,
 ex proprio planè arbitrio iudicioque in id
 domos istas ædificandi consilium prodit.
 Locum illis destinat, Civitatem Eboram.
 Credo illum scribere ad Pontificem, ut ali-
 quos,

quos
 qui
 adju
 to al
 men
 tum
 tion
 cissi
 diqu
 nih
 nefi
 otio
 ac la
 di f
 qua
 rem
 tidi
 poss
 à n
 stan
 obse
 gni
 Maj
 culp
 gne
 ipsâ
 mer

quos, aut aliquem è Societate huc mittat, qui Magistrum Simonem in his principijs adjuvent. Rex sanè ille optimus suo isto tanto affectu in nostram Societatem, cujus augmentum optat *tanquam unum ex nobis*, totum id agens solo instinctus amore ac veneratione Dei Domini nostri, magno nos sibi vicissim officio devincit profitendi ei præstandique perpetuam *propter Deum* servitutum. nihil enim minus profectò debetur tam beneficæ prolixæque voluntati, haud se inotiosam destinationem continenti, sed ultrò ac largè in omnem de nobis optimè merendi sedulitatem occurrenti. Quo nomine quantum ei simus obstricti, nisi & agnosceremus & profiteremur, nisi, inquam, quotidianis orationibus ac sacrificijs, quoad possumus, rependere conaremur quantulum à nostrâ potest infirmitate proficisci, præstantibus meritis eorum qui nobis ad Dei obsequium adjuvandis ac fovendis sese insigniter commendant in conspectu divinæ Majestatis; gravem utique conscisceremus culpam, & foedâ ingratissimi animi ad insignem turpitudinem labe inureremur, vitâ ipsâ indigni, quoties ulla nos dies argueret memoriam affectu obsequissimo conjunctam.

Regis Lusitanæ Ioannis Patroni ac Benefactoris nostri liberalissimi, non cum vitæ ipsius nostræ quantalibet diurnitate coequali se. Paulus & alius Lusitanus, me ipsis adiuncto tertio, soluturi sumus hâc hebdomade versûs Indias. Spes magna nos tenet Dei Domini Nostri benigno auxilio confisos, uberi ex ijs terris in Ecclesiæ horrea messis inferendæ. ut sic opinemur movent quæ miranda referuntur à Viris probis coram intuitis, quippe per annos multos in Indiâ versatis, de præclarâ dispositione Gentium illarum ad audiendos qui meliora suadeant, & salutem oblatam animarum amplectendam. dimittit nos Rex omnis generis à se gratijs plenos cumulosque; commendatos quin etiam diligentissimè Proregi quem hoc anno mittit in Indiam, cuius ipsa Prætoria, vectura nos quoque unâ cum ipso est. Sanè is se nobis perbenevolum ostendit. Adeo ut curam omnem nostræ navigationis in se sumperit, vetueritque nos aut quemquam alium præter se ipsum de apparatu ac instrumento nobis ad istam transmissionem necessario providendo cogitare. constituit etiam iam nunc, habere nos quotidianos convivias ad prætoriam mensam. quæ commemoro, non
istud

istud quidquid est honoris aut commodi ma-
 gnoperè ostentans, quasi fructus hic nos
 proprius delectet, quo multò libentius care-
 remus: Sed ut vos intelligentes quantum
 ex hoc tam prolixo summi per Indiam Ma-
 gistratùs affectu in nos, subsidij meritò spe-
 remus ad conversionem, quam toto animo
 cupimus, istarum Gentium, & ipsi pro ve-
 stro Dei honoris zelo gaudeatis, & nobis
 gratulemini benignam facultatem portandi
 nomen IESV Christi coràm Regibus Genti-
 libus tractuum illorum; àpud quos satis est
 compertum præcipuam esse auctoritatem &
 venerationem Lusitanici Proregis. Et alunt
 hanc fiduciam sensus, mores, dotes ac stu-
 dia præclara Proregis ejusdem, quæ partim
 observare per nos ipsi, partim ex alijs nosse
 potuimus hæcenus. Pollet enim primum
 experientiâ & usu rerum Indiæ, ubi exegit
 multos annos famâ integritatis optimâ. Sa-
 nè consensu Aulæ, cujus scitis quàm acru-
 sit ac perspicax de vitis hominum judicium,
 vir existimatur in primis probus: certisque
 autoribus creditur, eum in Indiâ à nostris
 juxtâ Indigenisque multum desiderari. Agen-
 ti secum mihi nudiustertius is familiari
 sermone memorabat, esse quandam in In-
 diâ

diâ Insulam Gentilium merorum, sine ullâ Maurorum aut Iudæorum mixturâ, in quâ sperare se aiebat magnum & promptum prædicationis Evangelicæ proventum. Adeoque nihil dubitare, recolentem quos ac quales illic præfens observasset habitûs animorum, quin & ipse Rex, & brevi cum eo tota Insula Christi palàm Religionem amplectatur. Hos successûs ut augerentur prudentes id genus viri, facit perspecta ipsis & probata ratio instituti ac ministeriorum nostrorum, quorum hîc⁶ plausibilia specimina viderunt: nos autem ut non obstante intimâ conscientia tenuitatis & imbecillitatis nostræ confidamus haud vana irritave fore vota & auguria hujus generis, animat quòd miserari jam Deum credimus infelicissimam cæcitatem nationum istarum omnî salutis destitutarum præsidio, ut ideò nostris quamlibet infirmorum & inutilium servorum paratissimis obsequijs usus benignè videatur ad *Gentes que Deum ignorant & demoniacolunt* ab errore ac deplorato in quo jacent statu revocandas. In hoc, ut nudemus vobis nostros intimos sensus, in hoc, inquam, solo sperati verisimiliter efficacis à Deo auxiliij fundamento fidit ac nititur tota nostra tanti nego-

nego-

NOVARVM EPIST. Lib. I. 43

negotij capessendi fiducia; hinc viget alacritas, hinc spes alitur fortunandorum læto eventu conatum quos intendere maximos paramus ad homines infelicissimos iuvandos, trahendis ijs ad veram notitiam Sanctæ Fidei ac Religionis nostræ, unico instinctu amoris & obsequij erga Deum Dominum nostrum, cui nos istâ operâ gratificari & servire certissimum habemus. Oramus vos majorem in modum, ut maturè nobis isthic otiosèque concinnetis longa & accurata monita quæ per naves hinc in Indiam, redeunte Martio vertentis anni, soluturas perferri ad nos possint. In his à vobis plena & ad minuta, quæque descendentiâ perscribi nobis cupimus, & suppliciter petimus, mandata, singillatim explicantiâ quid, quo modo, quibus cautionibus agere illic debeamus, quod vitæ institutum operandive rationem inter Infideles tenere. Et si enim non diffidimus quin nos experientia ipsa præsens doctura ac directura non nihil in eo sit: præcipuam tamen spem intelligendi quid in hujus totius administratione negotij potissimum Deo cordi sit, in suggestione admonitioneque vestrâ ponimus: utique persuasi vobis inspiraturum Dominum Nostrum quid & quatenus agi à nobis

nobis velit: perque eosdem quibus hactenus nobiscum est usus, Interpretes, declarare dignaturum sensum ac beneplacitum suum intimum circa genus ac formam vitæ ministerijque nostri. Ad hoc etiam atque etiam, adeoque instantissimè petendum moveor metu ne nobis accidat idem quod non raro usu venire multis magno ipsorum damno solet, ut vel per negligentiam attendendi ac circumspectandi satis omnia, loci, negotij, officij in quibus sunt momenta, vel per tumorem quendam sibi plus nimio fidentem, ideoque dedignantem consulere alios in dubijs, & sapientiorum sententias exquirere, mereantur multis à Deo gratijs & profuturis notitijs privari, quas illis benignè concessisset, si animum judiciumque demississent ad professionem ignorantia ac imbecillitatis propriae, consilium auxiliumque ab alijs poscendo; praesertim ab ijs quorum interventu Deus solet significare nobis in quo & quâ ratione serviri sibi per nos velit. Oramus ergò *vos Patres & obsecramus iterùm atque iterùm in Domino, per illam nostram in Christo IESU conjunctissimam amicitiam* ne vos pigeat diligenter ac fusè perscribere, monita, mandata, documenta quibus minutè

ac

ac singillatim erudiamur de omnibus quæ fugere, quæ sequi, quæ cavere, quæ amplecti opus est ijs qui, ut nos, enixè cupiunt in vitâ omni, ac præsertim in isto munere procurandæ salutis animarum, congruere adæmussim divinæ voluntati, quam vestris potissimum nutibus ac præceptis manifestandam nobis confidimus; adjuturis imbecillitatem nostram ad executioni mandandum quidquid illa præscribet, vestris orationibus, quas singulares, *ultrâ consuetam memoriam*, ut à vobis imploremus admonent necessitates nostræ majores in extraordinarijs periculis longæ navigationis, & post eam consuetudinis illi nobis assiduæ futuræ cum Indis Ethnicis, hoc est cum Gente omnibus vitijs perditâ, quorum contagio ne tepiditati atque ignorantia noxia nostræ sit, abundantiori videlicet Dei gratiâ, efficacioribusque auxilijs eluctandum est. Ex Indiâ scribemus ad vos copiosè per primas quæ illinc solvent post nos appulso naves; paris scilicet argumenti ac sententiæ literas ad vos dantes, cum ijs quas daturi ad Regem sumus, ut ejus mandatis obtemperemus. Impensè siquidem & instanter Princeps optimus; cum vale soluturis ultimum diceret, commendavit nobis,
Dei

Dei etiam Domini Nostri nomine interposito, ac per ejus amorem adjurans, ut prolixè ipsum accuratèque edoceremus; quam apparet in Indiâ dispositio ad conversionem miserarum illarum animarum, uri se intinè ac discrucari significans infelici earum sorte; cuperèque, ac nihil non pro eâ spe pacisci paratum esse, omninò impedire ne illic, ut hætenus, in posterum Creator & Redemptor omnium hominum à suis creaturis ad propriæ imaginis exemplar conditis, tantoque pretio emptis, offendatur. Tam ardenti zelo Christi Domini Nostri Gloriæ, ac salutis proximorum procurandæ Rex ille optimus flagrat! unde incitor equidem ad infinitas Deo laudes gratiasque reddendas quòd mihi videre concesserit Regem potentissimum tam piè sentientem de divinis rebus. verèque affirmo; me nisi essem de his præsentis propriorum sensuum testimonio convictus, vix inducturum in animum credere, sæculare pectus in principali præsertim sbstigio, ac tumultu Aulæ magnæ, adeo exquisitæ religionis ac caritatis capax esse potuisse. Velit utinam Deus augere in illo dona ista sua, Diesque vitæ ipsius in annos plurimos multiplicet, quando eos tam salubriter

brite
est
mita
posse
simil
tus
char
conf
& a
grat
sum
si est
turu
dem
noct
lici
se,
eos
diqu
de a
tim
sing
sacr
acce
toni
mir
que

briter impendit, & *tam utilis ac necessarius est Populo suo*. Hæc de Rege: de Regis comitatu sic habete: nihil eo fieri emendatius posse. adeo quidem ut Religioso Cœnobio similior, quàm Aulæ sæculari videatur. Tantus numerus ibi est salutaria Pœnitentiæ Eucharistiæque mysteria octavo quôque die constantissimè participantium, ut id videndo & admirando, non cessemus Deo laudes ac gratias ingentes eo nomine rependere. Ita sumus occupati audiendis confessionibus, ut si essemus duplò plures, abunde omnibus futurum esset in eo genere quod agerent. Sedemus in sacro Tribunali totos dies & partem noctium. cum tamen ad nos admittantur Aulici soli, cæteris exclusis. Memini observasse, cum nuper Rex diversaretur Almerini, eos qui tractantium negotiorum causâ undique, ut fit, ad Aulam concurrebant, valde admirari solitos consuetudinem, præsertim in Aulicis, novam: ac cum eos passim, singulis Dominicis & Festis insuper diebus ad sacrum Christi Corporis Epulum reverenter accedere cernerent, stupore quodam quasi attonitos hæere. nec pauci eorum quod demirabantur imitantes, purgabant ipsi quoque per pœnitentiam animas, & mensam Eucha-

Eucharisticam frequentabant . Quòd si par ea qu
 numerus confessorum præstò esset exci cogit
 piendæ tantæ multitudini , quanta semper ptura
 ad Comitatum solet confluere , nemo ferè unde
 aggredieretur tractare negotia cum Rege, mini
 quin priùs calculos cum Deo posuisset ; nubi gò p
 multi peccata deponere parati , qui audiam rit ,
 non reperiunt . etsi , ut dixi , nobis non parci mino
 mus . adeo quidem ut audiendi confessione nost
 affiduitas dicendi ad concionem nobis otium suâ
 eriperit . Verùm rationibus subductis , ac Ann
 comodatus ad Dei Domini Nostri obse
 quium iudicavimus , attendere administra
 tioni pœnitentiæ , quàm de loco superior
 perorare . quòd Concionatores in hâc Audi
 non desint , Confessorum hîc quidem ido
 neorum rara sit copia . Ea nobis causa fuit
 pulpitem subsellio mutandi .^c Aliud de no
 bis , quod nunciemus , non habemus , nisi
 nos in hoc procinctu navigandi versùs In
 diam , vota Christo Domino Nostro face
 re , ut vobiscum , à quibus ejus causâ disjunc
 ginur , dignetur in vitâ meliori congre
 gare , nam in hac difficile speratu est ven
 turos unquam in conspectum mutuum , tum
 propter immania spatia terrarum & marium
 quæ Romam dirimunt ab Indijs , tum quòd
 ea

ea quæ nos illic expectat Messis uberrima,
 cogitationem & facultatem verisimiliter ere-
 ptura nobis est alios agros areasve cogitandi
 unde plus congerere queamus in horreum Do-
 mini, cuius obsequijs nos devovimus. qui er-
 gò primus è nobis ad Beatam vitam pervene-
 rit, & illic *non invenerit fratrem quem in Do-
 mino diligit*, meminerit orare Christum Regem
 nostrum, ut & illo adducto, cunctos nos in
 suâ gloriâ societ. Vlyssipone xv. Kal. Apriles
 Anno CIOIXLI.

Cunctis isthic in Domino dilectis.

Franciscus de Xavier.

EPISTOLA VIII.

Carissimus in Christo Domino Nostro
 Fratribus D.Iajo & D.Lainez.
 Romam.

*Deest principium in Autographo Mussiponti
 servato.*

Quod Regem attinet & eleemosynam
 ad ædificationem Domûs, scribo Petro
 D Coda-

Codatio quid isthic agere debeat. Mihi videbatur: in hoc quidem trimestre verna quam auspiciamus tempestatis parum opportunè id negotium occurrurum; utique inter apparatus atrocis belli quod instare dicitur ex finitimâ Africâ; unde frequentes & concordantes indicant nuncij, conjuratum omnium Maurorum nomen irruptionem minitari tum multoosissimam in terras Lusitanicæ ditionis. Tranquilliori tempore multum ad rei successum conferrent, procurata isthic officia Cardinalium gratiosorum apud Regem, si eum dignarentur accuratis literis docere, quàm utiliter impenderetur regia pecunia in constructionem talis Domus. Credo in isto numero peculiariter Carorum Regi Purpuratorum Patrum esse Cardinalem Carpensensem, argumento inde ducto: quòd hunc Domino Petro intimè familiarem novi. quare commendatitiæ ab eo impetratæ, uti & à Cardinali SS. Quatuor Coronatorum; & si quorum aliorum amicitia cum ejus Majestate non ignota vobis sit, plurimum sine dubio juvarent. Hi si quâ ex causâ detrectarent ad Regem protinus ipsum tali de re scribere, at non agrè opinor adducerentur, præsertim Carpensensis, ad Dominum Petrum,

ut

ut cum Rege negotium tractet, & boni hujus Operis patrociniū apud eum amplectatur, privatim orandum. Præterea si Orator Regis qui isthic est, optimè affectus in Societatem sit, prodesset sanè non parū impetrare ab eo in id ipsum literas, quæ Regi exponerent in quantâ necessitate favoris Suæ Majestatis res in urbe nostræ sint. Non omittatis vos ipsi scribere ad Dominum Petrum Mascareniam. nam quantum ille delectetur vestris literis, nullis satis verbis possem exprimere. Hoc certò teneatis, amari vos ab eo *multum in Domino*. quas à vobis accipit literas studiosissimè conservat, pedentim lectitat, cum voluptate fructuque animi, cujus signa in vultu renidenti læta extant. Equidem ex his indicijs intelligens quàm is vester sit, obstringi eo nomine me sentio ad me ipsum in omnem illi vitam addicendum. Nos hîc opinabamur, *salvo meliori judicio*, expedire ut ad Regem scriberetis; agendo illi gratias pro eâ voluntate quam ostendit Collegij aut Domûs Societati fundandæ. nam multus & passim requisitus in hâc Aulâ usus viget officiorum istiusmodi. mihiq; comperitum est ex ijs quæ audivi à D. Petro, Epistolam talis sententia

tiæ missam isthinc, Regi jucundissimam fu-
 turam. Commemorandum in eâ esset, cer-
 tiores à nobis factos vos de beneficâ Majesta-
 tis ejus declaratâ voluntate ædificandi Colle-
 gij aut Domûs nomine Societatis nostræ.
 Etenim hoc ipsum calcar currenti, quod
 ajunt, addet; urgebitque ad tantò instantiù
 corripiendas incepti moras. Etiam hoc quod
 scio vobis indico non frustra; sic certò ha-
 bete, quas tali argumento huc dabitis lita-
 ras, per multas ityras manus, multorum
 oculis legendas. de Francisco Mansillâ nar-
 ro vobis; planè expertem eum esse Sacro-
 rum Ordinum. Est in Indiâ Episcopus, quem
 confidimus in Domino non gravatum iri
 bonum hunc virum initiare; utcumque ma-
 gis illum quidem zelo, bonitate, simplici-
 tate, quàm multis literis instructum: ac nisi
 Dom. Paulus partem suæ multæ Doctrinæ
 illi communicet, valde vereor, ni Deus
 adjuverit, ut examini Sacrorum Ordinum
 Collationem de more præcessuro, par susti-
 nendo reperiatur. quod si accideret, ratio-
 nes conturbaret nostras. Cuperet is in om-
 nem eventum talis casûs, impetrari sibi à
 vobis Româ literas quibus ei exquisitoris à
 Doctrinâ ad Ordines sacros apparatus gratia
 fieret;

fieret ; & susceptio *extra tempora trium* majorum Ordinum totidem festis diebus concederetur , *ad titulum voluntaria paupertatis & sufficientissima simplicitatis*. Ad quod impetrandum verè allegari potest , suppleri in eo multâ bonitate , & sanctâ simplicitate , defectum uberioris literaturæ . nimirum si tantum fuisset versatus cum Bobadillâ , quantum cum Cacerezio familiaris usûs habuit , traxisset , ut fit , fortè aliquid , intimi convitiûs affrictu , quò magis eruditionem prioris , quàm posterioris ruditatem saperet : nec conflictaremur hisce difficultatibus , ipso scilicet tunc eructaturo scientiam , inter decurrendum plenis velis æquor Scripturarum .

Porro tam hic quàm D. Paulus communiter optarent impetrare isthic à gratiâ Sanctissimi Domini , vt quoties ad aram facient , possint animam unam Purgatorio eruere .

Missæ Sacrificia quæ jam obtulimus pro Cardinali Guidiccione sunt omninò ducenta & quinquaginta , ex quo Româ discessimus , usque ad hunc diem . Faciet per suam gratiam Deus Dominus Noster ut reliqua in Indiâ persolvamus . Equidem dum mentem recolens reputo , quanto semper hætenus fructu gustuque mei animi pro illo Reveren-

diffimo Ecclesiæ Patre sacrificaverim, alio
 me sentio ad eundem Deo Domino Nostræ
 apud Sacrum Altare commendandum, quo
 ties per totam deinceps vitam rei divina
 operari mihi contigerit. Plurimum cupi-
 mus scire, ecquid, quando jam confirmata
 Regula Nostra est, illi quibus tantum amo-
 ris mutui debere nos profitebatur, ob egre-
 giam benevolentiam quâ res nostras ultra
 prosequerentur, promovendo illas ope om-
 ni studioque; an, inquam, isti vel jam in
 Societatem dederint nomen, vel in eo sint,
 ut quamprimum dent. Suspicio in ijs esse
 aliquos qui pacem animi reperire cuperent,
 citrà susceptionem vitæ hujus nostræ humi-
 lis & ærumnosæ: qui tamen an inventuri sint
 nescio: & fieri poterit ut quod ubi libet
 quarunt, in eo tantum quæsi reformidant,
 loco reperturi denique sint, si quando con-
 silium expedierint in eum se recipiendi.
 Hæc à me dicta non ad solum Franciscum
 Zapatam pertinent; haud enim exclusum
 velim Dom. Licentiatum, quem equidem
 autumo non multâ frui quiete tranquillæ
 mentis in terendis, ut facit, liminibus ma-
 gnarum Domuum. Quod spectat Dom. Do-
 ctorem Medicum Ignatium Lopez is mihi
 planè

planè videtur conturbaturus rationes famæ suæ, & quasi foro cessurus, si priùs abeat quàm percuraverit languentem stomachum. Patris Ignatij, & cachexiam Bobadillæ. de Didaco Zappatâ & ei similibus non habeo quod dicam: nisi verisimiliter fore, ut Mundus eos inutiles sibi deprehensos abijciat, satis deinde laboraturos in reperiendo qui eos velit. Nescio quid sit, quod ex quo Rex statuit quosdam è nobis hîc hæere, alios proficisci, abigere ex animo non possum. occurstantem injussu speciem Carissimi Fratris nostri Antonij Araozij, suggerente sibi præfagâ mente venturum illum ad nos ad Indias cum sex saltem Clericis, & cætero idoneo comitatu, qui etsi non constet ex eruditissimis, modò homines habeat benè animatos ad impendendum quantum ipsis vitæ superest in Dei Domini Nostri obsequium, prætereaque alienos ab omni specie avaritiæ, speramus adventum eorum non parùm utilem futurum. Ac quamquam nullos tales hoc anno (hoc est Martio consequentis) mitteretis; sed evolutò duntaxat inde biennio, quando jam nostras ex Indiâ literas accepisse potueritis, nihil magni esset incommodi; dummodo indicato tempore id quod

dixi subsidium non deesset certi numeri bonorum Operariorum à vobis huc destinatorum. Rem totam Sapientiæ vestræ permitimus. magnoperè tamen optantes, ut illi deliberatione tali, præ oculis id habeatis quod vobis pro certissimo confirmo; planè mihi persuasum esse, laborum in Indiâ nostrorum non exiguum fructum extitutum, neque hoc pütetis esse merum augurium, sibi faventis animi: sic enim constans affirmatio versatorum illic multis annis prudentium hominum sperare nos omninò jubet. Quid in re præsentis deprehenderimus scietis ex nostris literis, diligenter ac copiosè declaraturis ex oculatâ notitiâ verum statum, locorum ac gentium illarum, quantum ad negotium salutis animarum & Christi regni propagandi spes ac facultates përtinet. Prout nunc augurabamur, magni per omnia momenti ad successum nostrorum ejus generis conatum erit eminens in nos & nullis non officijs palàm ostensus Proregis favor, propter summam autoritatem quam ei apud Reges ac Dynastas illorum tractuum Lusitanici Regis socios, & propria illic olim nota virtus, & nova Dignitas amplissimi & Regem representantis magistratus conciliatura merito

NOVARVM EPIST. Lib. I. 57

ritò creditur . Si vobis viderentur Gratia
 quædam spirituales ex ijs quæ impetrari à
 Summo Pontifice queunt , nobis profutura
 ad efficaciam nostris illic ministerijs adden-
 dam , agite prout vestra vobis caritas & sa-
 pientia suaserit . certè illam cuperemus ob-
 tineri , & ad nos ritè consignato diplomate
 primâ quaque occasione transmitti faculta-
 tem , quâ nostræ Societatis hominibus in In-
 dijs degentibus per supremum Ecclesiæ Pa-
 storem liceat , accipere Sacros Ordines *ex-
 tra tempora* sine patrimonio aut beneficio ,
 titulo promissæ Deo voluntariæ paupertatis ;
 etiam relaxato , ubi opus fuerit , canonico
 impedimento illegitimorum natalium . Ad
 extremum oramus , ut quando ad nos in
 Indias scribetis , id nequaquam perfuncto-
 riè breviterve faciatis . omninò volumus do-
 ceri nominatim à vobis de omnibus & sin-
 gulis Nostrorum , quid agant , valeant , co-
 gitent , quam sui spem , quem fructum edant .
 neque id grave videri debet cum semel dun-
 taxat quovis anno dandarum ad nos litera-
 rum reditura vobis opportunitas sit . Planè
 facite ut vestræ isthinc Epistolæ in octo no-
 bis solidorum dierum lectionem abundant .
 Sic vicissim pollicemur nos quoque facturos .

Vale-

58 S. FRANCISCI XAVERII
Valete. Vlyssipone xv. Kal. Apriles Anno
CICIOXLI.

Nomine Cunctorum hinc vobis Carissimo-
rum Fratrum

Franciscus de Xavier.

EPISTOLA IX.

Francisco Manfillæ in Commorinum
eunti.

*Gratia & Amor Domini Nostri IESV Christi
ad sit nobis semper auxilio & fa-
vore. Amen.*

Carissime Frater : multum cupio scire
quid agatis. quare oro te, per amo-
rem IESV Christi, doce me accurati otiose
scriptis literis, de omnibus quæ te, quæ so-
cios isthic tuos quoquo modo spectant. quan-
do pervenero Manaparem, disces statim meis
inde ad Te literis. Fac memineris manda-
torum, quæ perscripta dedi tibi à me di-
gredienti, & Deum ora ut multâ te corro-
boret patientiâ, necessariâ in primis ad tra-
ctan-

NOVARVM EPIST. Lib. I. 59

Etandum cum istâ gente . Sic tecum reputa ,
 quasi Purgatorium isthic tuum fit , in quo
 jam hinc noxarum tuarum pœnas luas . &
 agnosce non vulgare Dei beneficium , in-
 dulgentis tibi , ut vivens spiransque summo
 gratiæ quæstu , æumnâ multò minore , pec-
 cata juventutis expies . Dices Ioanni de Ar-
 tiaga : significasse mihi per literas Præfe-
 ctum , se ipsi numerasse decem Pardaos im-
 putandos rationibus meis : rescripsisse autem
 me Præfecto : nec vos , nec Ioannem Artia-
 gam , nec me , pecuniâ egere ante ejus ex orâ
 Piscariæ adventum : ideoque meo jussu Artia-
 gam , istos ei nummos redditurum . quod
 eum à me jube facere . nisi fortè summa
 ista non donatur , sed solvitur , ad nostrum
 aliunde jus pertinens ; cujus suspicandi cau-
 sam habeo nonnullam . Subaudi enim ,
 Prætorem , qui nobis Regis jussu ad victum
 & usum cæterum necessaria suppeditat , cu-
 rasse istuc Præfecto Syngrapham Collybisti-
 cam decem Pardaorum , unde nobis emeret
 Interpretem . Fieri posset ut Is , quoniam
 emptionis fortè istius nec facultas præsens ,
 nec propinqua spes opportunitatis appare-
 ret , ne in manu suâ confenesceret aliena-
 res , redhibere illis cuja sciebat esse , matu-
 rave-

60 S. FRANCISCI XAVERII
raverit. si hoc ita est, retineatur sanè; sin-
aliter se res habet, suum utique argentum
Præfecto renumeretur. Idque sine morâ exe-
qui Artiagam volo. Vobis tantum Cœlestis
gratiæ ad inserviendum Deo, quantum ipsi
mihi opto ac precor. Valet. Punicali 19. Kal.
Martias An. CIOICXLIV.

Non scribo Ioanni Artiagæ quoniam
hæc una tibi & illi communis isthuc destina-
tur Epistola.

Vester Amantissimus Frater

Franciscus.

EPISTOLA X.

EIDEM.

Carissime in Christo Frater: Multum
me recrearunt tuæ literæ. Etiam at-
que etiam oro te: sic agas cum istâ homi-
num face, ut boni Patres solent, cum ma-
lis Filijs. ne animo frangaris quantumvis
multa sint quæ vides ab ijs pravè ac scelera-
tè fieri. nam Deus ipse quem tam graviter
offen-

offendunt, non eos tamen interficit, quod uno potest nutu: non ijs desinit ad victum, & cultum suppeditare necessaria, quæ nisi manum ipsis ultrò suam ille liberalem aperiret, utique deficerent, & inopia miseri, uti sunt digni, tabescerent. Hoc exemplo ad æquitatem & tu animi te componas velim; angore supervacaneo excusso. Plus sunt frugiferi quàm putas labores isthic tui: & quamquam non tantùm proficis quantum cuperes; navas tamen, mihi crede, satis operam, ut ejus te poenitere neutiquam debeat. Denique in qualicumque successu certa illa tibi consolatio est, per Te non stetit; nec culpæ imputandum tuæ quod fecus evenerit. Cæterùm quia frangendæ duritiei cervicum indomitarum subjectæ Regi Gentis, rectè adhiberi vim regiam, probata exempla & bona ratio suadent, mitto ad vos impetratum à Prætore Apparitorem, cui mandavi ut à singulis mulieribus quæ potione dementante, Orachâ isthic dictâ, contrâ quàm edicta sanciant publica, se adhuc ingurgitant, multæ nomine duos denarios argenti, hoc est unum nummum quem vocant *Fanam*, exigat. prætereaque talis intemperantiæ compertas in triduum custodiæ man-

mancipet . Id inexorabiliter omninò deinceps exequendum , per omnes pagos & cuncta isthic conventicula curabis clarè promulgari : ne istæ damno ebriosæ mulierculæ postea ignorantiam causentur . Patangatibus quoque , sive Magistris Vicorum , discretè denunciabis , si ex hoc deinceps tempore Punicali Orracha poterit , ipsos id mihi suo gravi damno luituros . Matthæum hortaberis ut se bonum mihi Filium præstet ; certum , si ita fecerit ; à me ipsi longè plus bonorum ac commodorum tribuendum , quàm expectare umquam posset à Parentibus proprijs . Interim dum distineor ne isthuc perveniam quò propero , fac seridè Patangates istos moneas : emendent , si sapiunt , maturè pravos suos mores ; alioqui quoscumque infamiliaribus vitijs hære , isthuc appellens deprehenderit , deliberatum mihi esse , pro potestate à Prætorè acceptâ , vincetos Cocinum abduci jubere . nec sibi blandiantur tanquam citò defuncturi brevi pœnâ . Ex animi quippe mei certâ sententiâ pronuncio , daturum me operam , ne unquam Punicalem redire sinantur : Compertum enim satis est , flagitiorum ac scelerum quæ isthic perpetrantur plurima , omnium penes unos ipsos culpam
 invi-

invidiamque residere . Diligentissimè curabis ut parvulos qui nascentur, sacro quam primùm baptismo impertias . Egressos autem infantiam, & institutionis utcumque capaces, maturè occupes Christianæ Doctrinæ rudimentis imbuere; prout tibi tam impensè commendatum à me scis . Singulis præterea Dominicis Catechesim consuetâ formulâ ad congregatos unum in cœtum omnis sexûs & ætatis simul homines habebis, inculcandis orationibus, & virtutum actibus doceri à me solitis, ut nosti; adjungendâque insuper utilis ad mores formandos argumenti coniunculâ . Omni ope prohibe invigilans, scrutandis etiam latibulis officinarum, ne quis Pagodes sculpat aut fabricet . Quam Epistolam mihi inscriptam audio isthuc missam ab Alvaro Fogazâ, eam ne huc mittito, sed isthic in meum adventum serva . Deus Dominus Noster tantâ vos in hac & futurâ vitâ consolatione cumulet, quantam ipsi quoque precor mihi . Vale . Manapare pridie Idus Martij Anno MDCXLIV .

Tuus in Christo Amantissimus Frater .

Franciscus .
EPI-

EPISTOLA XI.

E I D E M.

Carissime in Christo Frater : cum incredibili gaudio & fructu animi mei cognovi ex tuis literis , vivere te isthic lætissimum , & miris è Cœlo delicijs perfundi. Quandoquidem , prout experiris , Deus tui recordatur , fac ejs vicissim tu quoque memineras . Cave tædium te subeat quamvis ingrati laboris , aut fastidio debilitatus remittas acrem & invictam perseverantiam in benè ceptis . Tene semper demissum ante Deum animum in dulci sensu perpetuæ gratiarum actionis , quod elegerit te in officium tam sublime quàm istud est in quo versaris . Habes Chartam mandatorum tibi à me traditorum : nihil addo , nihil commendo amplius . Vive memor mei , nunquam non vicissim cogitantis de te . Dic Matthæo : bonum se Filium præstet , experturus me pariter bonum Patrem . attentè invigilo in omnes occasiones ejus juvandi . Adde : jubere me , vt Dominicis diebus , quando reddet in cœtu Catechesim audientium , quæ vos

eum

NOVARVM EPIST. Lib. I. 65

eum Domi docueritis, adeò voce contendat,
 ut non solùm tota concio exaudiat, sed ad
 nos quoque qui Manapare sumus pertingat
 sonus. Fac me certiozem de Christianis Tu-
 tucurinsibus quo statu sint; & ecquid eos
 vexent Lusitani qui illic hæserunt. tum de
 Pratore quid feratur; an is hyematurus Co-
 cini sit. Hic exerere se incipit res magna,
 ingentem pollicens Deo Domino Nostro
 splendidè inserviendi facultatem. Insta pre-
 cibus apud eundem Dominum Deum, ut di-
 gnetur fortunare spes ostensas, maturarèque
 ceptum in opportunitatis optatæ successum.
 Oro te ut erga istam Gentem univèrsam, tam
 Primarios & nobiles, quàm plebem infimam,
 præcipui semper amoris indicia exhibeas. in-
 de sine dubio sequetur ut omnes te vicissim
 ament: quod si eris assecutus, prouerit erit
 cursus uberiorque fructus ministeriorum qui-
 bus eos ad Domini Dei Nostri perducere no-
 titiam & cultum satagis. Assuesce tolerare
 cum multâ patientiâ infirmitates eorum & ex
 fragilitate lapsus, tecum, clementer spe-
 rando, reputans, Bonos eos, etsi adhuc non
 sint, tamen aliquando evasuros. Quod si non
 planè profectum eorum perducis quò desti-
 naveris, tamen haud te poeniteat conatus,
 E fatis

66 S. FRANCISCI XAVERII

satis accipientem quantum illud ipsum ab eo
 quod extundere potuisti. Ego quidem rinu
 sic me conolor in similibus arumnis. Do scrib
 minus Deus sit semper tecum, & det nobi Et si
 suam gratiam, ut semper ipsi serviamus quic
 Vale. Manapare XIII. Kal. Aprilis Anno oper
 MDCLXIV. si alie

Tuus in Christo Frater.

Franciscus.

EPISTOLA XII.

E I D E M.

Carissime in Christo Frater. Nullis satis
 exprimere tibi verbis possem quanto
 urgear desiderio ad vos in istam Oram eun-
 di. Confirmo tibi ut rem verissimam, si
 hoc ipso die contingeret copia navis isthuc
 solventis, me continuo profecturum. Nunc
 venerunt ad me tres nobiles ex comitatu Re-
 gis Travancoris, conquerentes de Lusitano
 quodam, quem ajuntprehendisse Patana
 mancipium istius Principis Iniquitribirimi,
 ac vinctum perduxisse Punicalem, audiri que
 ab

ab eo iactatum, à se transferendum Tutucurinum. Cum cognoveris quid in re sit; scribe, quæso te, ad Præfectum eâ de re. Et si quidem illic reperiatur ille Lusitanus, quicumque demùm sit, omni efficaciam operam ut captivus statim liberetur. Quod si aliquid Lusitano debet, deferatur querela ad ejus Principem, statuturum utique quod æquum erit, & jus suum, prout solet, nostris servaturum. Serò quidem hoc consulitur. nam eâ viâ gradiendum ab initio fuerat. nec subditus Regis Socij, eo inconsulto, ex loco ditionis ejus debuerat corripi. Sic præposterè fortes, Hostibus parcimus; Amicos deprædamur. Præcludit hæc injuria mihi aditum ad Regem alioqui benevolum. quâ enim sapientiam os objicerem indignationi Aulae frementis recenti sensu contumeliæ tam gravis? Ignosco iræ illorum justam utique causam exardescenti. quam enim est intolerabile agi ferrique ab ijs qui Socij vocantur famulos Regis Amici in ipsam ejus terram, ipsius assensu nec expectato nec petito: id quod ne tempore quidem Pularum penè tyrannicè ibi olim dominantium, fuisse attentatum fando unquam sit auditum? Equidem quid consilij capiam nescio; ita mihi

68 S.FRANCISCI XAVERII

rationes agendi ac cavendi conturbat omnino
 inconsultissima audacis hominis eruptio. Im-
 petus me capit hinc evolandi. quid enim am-
 plius tempus terimus, inter homines secu-
 rissimos iusti respectus omnis; nec pen-
 quidquam habere solitos, quo Religionis. qu-
 Republicæ damno cupiditatibus obsequantur
 suis? præsertim quorum temeritas impuni-
 tate alitur. Cui enim est obscurum, si ca-
 stigati, ut meruerant, nuper fuissent qui
 illo Myoparone furtum impudentissimum fe-
 cerunt, Lusitanos in ausa nunc similia non
 fuisse prorupturos? Vix aberit quin irritato
 insultu tam procaci Travancoris Rex sinistra
 aliquid in Christianos sibi subditos consulat.
 Scribas velim Præfecto, quàm mihi molestum
 acciderit istud in mancipio Regis Travanco-
 ris perpetratum plagium, ob damna qua
 inde imminent maxima, præter cæteram
 invidiam facinoris improbi. Ego penè de-
 crevi nunquam amplius de talibus scribere;
 quoniam isti facere quod lubet volunt, audi-
 re quod displicet non sustinent: quasi faciat
 illis injuriam qui ausit hiscere, dum ipsi iura
 omnia pervertunt. Si certò rescieris istum
 hominem à Lusitano captum, esse Tutucuri-
 ni, per quantum Deo gratificari studes, oro,
 raptim

raptim te ad Præfectum confer, & efficacissime cum eo age, ut vinctus statim solvatur. Lusitanus autem qui eum dederat in vincula, veniat huc expositum quid petat, aut quid queratur. habebitur enim ratio juris ejus quantum erit opus ut plenè illi satisfiat. Proba- rent-ne Lusitani, si quid Indus aliquis cum quopiam ipsorum controversiæ haberet, rapti ab eo vi ac manu è terrâ nostræ ditionis Lusitanum, & vinctum in Continentem abduci? minimè profectò. ita, & Indi quoque animati sunt. cur igitur illis facimus quod nobis fieri nollemus? aut miramur si pariter uti nos, indignantur læsi. si justitiam negarent, esset veniâ dignior grassatio. nunc cum præ se ferant fide optimâ jus dicturos, cum leges Societatis exactè servent, & pace ac æquitate quantam optamus commercium nobiscum exerceant, quid plausibilis excusa- tionis allegamus? aut quo satis specioso fūco foedifragæ infidelitatis turpissimam maculam obducimus? Quod si obstaculum isthic ineluctabile teneret, ne proficisci statim pos- ses, mitte Paulum Vazium cum tuis literis ad Præfectum. Iterùm tibi affirmo: plus me conturbatum eo nuncio, quàm tibi significa- re scribendo possum. Det utinam nobis

E 3

Deus

Deus Dominus Noster tantum robur animi
 quanto est opus ad inconsultas istiusmodi te-
 meritates quâ decet patientiâ ferendas. Licet
 idoneis autoribus quæ dicta sunt comperi-
 tamen quæso te ne graveris diligenter per-
 scribere de toto negotio quid isthic perspe-
 xeris. Verène mancipium Regis Trayanco-
 ris Lusitanus in ejus terris ceperit. si fecit
 quam facti causam alleget; præterea ecquid
 ut dicitur, tracturus sit Tutucurinum &
 quamobrem. cupjo aliquid audire, unde
 minui saltem atrocitas illaudati facinoris
 queat, & famæ convicium coargui. Sin ni-
 hil est invidiæ levandæ; & verè ita res con-
 tigit ut narratur passim, omittendum mihi
 scilicet propositum erit adeundi Regis, apud
 quem eram tractaturus quædam è re obsequij
 divini. Scis quàm efferetur ista gens rapti-
 bus mancipiorum; præsertim in loco ditio-
 nis eorum, attentatis. non est dubium quin
 omnes illic ultionem fremant; Lusitanamque
 Gentem ac Christianum nomen contumelijs
 proscindant. Huic invidiæ me obijcere con-
 sultum non sit. Quare aliò cogitandum erit,
 & expediendus tandem impetus in consilium
 quod dudum mihi pessimi specie blanditur,
 omisâ Indiâ, vbi tot obstacula promulgationi
 Reli-

NOVARVM EPIST. Lib. i. 71

Religionis Christi, unde minimè oportuerat
objectantur, transferendi me in Æthiopiam,
quò spes magna & verisimilis vocat Dei Do-
mini Nostri gloriæ insigniter promovendæ,
promulgando illic Evangelio; vbi non erunt
Europæi qui nobis obsistant evertendo quan-
tum struimus. non te celo, me tam vehemen-
ter illuc impelli, ut non sit inverisimile,
me hîc Manapare brevi conscensurum navicu-
lam exijs quas *tonos* vocant, qualium adest
copia, quâ me sine morâ Goæ reddam, ibi
quæ opus sunt ad profectiõnem in terras Præ-
stejannis paraturus. Deus nos suo auxilio &
gratiâ dignetur. Amen. Manapare xi. Kal.
Aprilis CIOIOXLIV.

Tuus Frater in Christo amantissimus

Franciscus.